

Розділ III

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 658.589.366

І.П. Мойсеєнко,
О.А. Мартинюк

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕ- ЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Розглянуто сучасні підходи формування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки банку. Визначено місце та роль інформаційного забезпечення в системі економічної безпеки.

Ключові слова: банківська безпека, види безпеки, інформаційна безпека, інформаційний ресурс, інформаційно-аналітичне забезпечення.

Рассмотрены современные подходы формирования информационно-аналитического обеспечения экономической безопасности банка. Определены место и роль информационного обеспечения в системе экономической безопасности.

Ключевые слова: банковская безопасность, виды безопасности, информационная безопасность, информационный ресурс, информационно-аналитическое обеспечение.

The article deals with the formation of the modern approaches of the information and the analytical support for the economic security of the bank. The place and the role of IAO EBB and main directions of development strategy of information-analytical safety were defined.

Key words: bank safety, types of security, information security, information resource, information and analytical support, information and analytical strategy for security.

Постановка проблеми. В умовах фінансової кризи для банків все більшого значення набуває проблема пошуку нових рішень у сфері забезпечення економічної безпеки їх діяльності. Актуальність цього питання обумовлюється рядом взаємопов'язаних загроз, які породжуються нестабільністю політичної і соціально-економічної ситуації в

країні, недосконалістю банківського законодавства, криміналізацією суспільства, низьким рівнем ефективності управління діяльністю банків, низьким професійним рівнем певної частини працівників банків. За таких умов банки вимушені приділяти підвищену увагу забезпеченню своєї безпеки, орієнтуючись насамперед на власні можливості. Однак проведений аналіз стану економічної безпеки вітчизняних банків показує, що існуючі системи безпеки функціонують лише в режимі захисту від загроз, а не протидії їм, і здебільшого передбачають шаблонні заходи, які не завжди дають позитивний результат. Заходи безпеки банків обмежуються діяльністю безпосередньо підрозділів безпеки без поширення функцій безпеки на інші підрозділи. Головним же недоліком організації систем банківської безпеки є зосередження зусиль на виявленні порушень у банку, а не на їх попередженні, недотримання принципу цілей безпеки, особливо в питаннях захисту економічних інтересів банків.

Стан дослідження. Сучасні підходи до забезпечення економічної і фінансової безпеки банків, їх надійності і стійкості представлені в працях О.О. Барановського, А.В. Гаврилюка, М.М. Єрмошенко, М.М. Зацеркляного, М.І. Зубка, І.А. О.А. Кириченко, В.В. Коваленко, С.А. Кузнєцова, Г.В. Мандзюка, С.І. Мельникова та ін. Віддаючи належне доробку вчених у цій сфері, слід зауважити, що у вітчизняній економічній літературі бракує комплексних досліджень, які стосуються проблеми забезпечення економічної безпеки банків, а питання формування комплексного та системного підходу до проектування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки банку, механізму забезпечення економічної безпеки банку взагалі виявились малодослідженими.

Мета дослідження. Дослідити процес формування і роль інформаційно-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки банку.

Виклад основних положень. Економічну безпеку банку можна визначити як динамічний стан, при якому він:

- 1) юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції;
- 2) забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;
- 3) володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу [2, с. 56; 4, с. 21; 7, с. 166–167; 9, с. 122]. Існують також інші визначення, які або поєднують, або змішують вказані підходи

[1; 3; 7; 2; 6; 8; 14; 16]. Разом з тим дослідження показали, що складовими економічної безпеки банків є не тільки безпека матеріальних та фінансових ресурсів, а такі складові, як інформаційна та кадрова безпека, інтелектуальна, технологічна безпека внутрішнього середовища, ринкова, фінансова безпека держави, силова, правова безпека зовнішнього середовища, які також суттєво впливають на стабільність і розвиток банків (рис. 1).

Тому доцільним є використання комплексного поняття економічної безпеки, що доводить необхідність поєднання цих видів безпеки, аналізуючи їх взаємозв'язок та взаємозалежність [10]. В.І. Франчук, виходячи з комплексності та багаторівневості цього поняття, необхідності концентрації та маневрування ресурсами, говорить про необхідність розгляду економічної безпеки як системи.

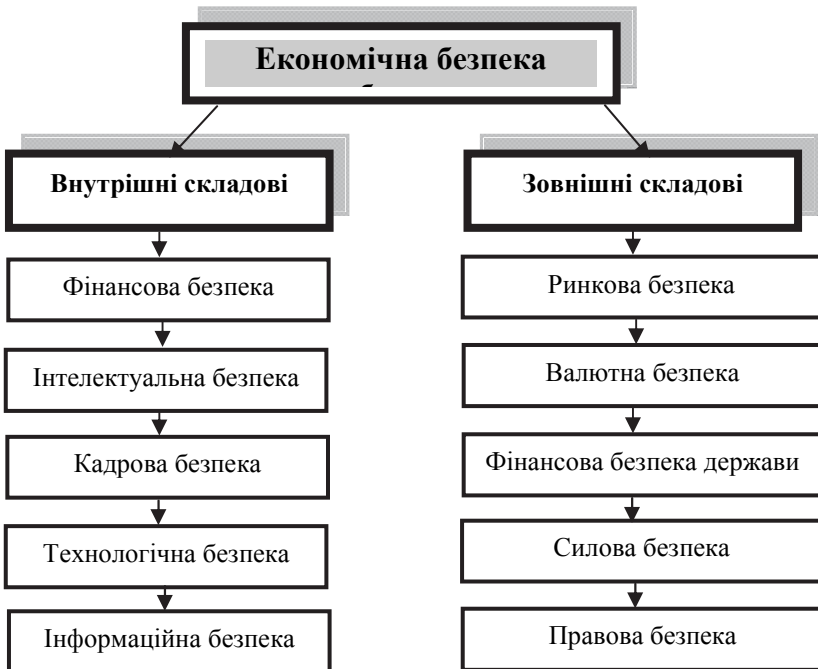


Рис. 1. Складові економічної безпеки банку

Джерело: [8].

В основу економічної безпеки має бути покладено інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банків, яке формується, аналізується та використовується всіма учасниками банківської діяльності та захист інформації на різних рівнях. Тому що в умовах техноглобалізму головним ресурсом стає інформаційний потенціал, а використання цього потенціалу стає інтелектуальним капіталом, що забезпечує конкурентоспроможність функціонування банку у фінансовій системі держави. Виходячи з цих міркувань, фінансово-економічна безпека банку може розглядатись як нове синтетичне поняття, в якому поєднуються елементи фінансової, економічної та інтелектуальної безпеки при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення на основі спеціальної компетенції безпеки, побудованих з використанням нових фінансових та управлінських компетенцій.

Є.В. Позднишев у своїй роботі «Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування)» розглядає поняття інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки підприємництва (ІАЗБП) – як виду інформаційного забезпечення підприємницької діяльності шляхом добування, обробки і надання керівництву необхідної інформації, яка використовується при оцінці обстановки і прийняття рішення на відповідному рівні в інтересах розвитку підприємства [11, с. 20].

Серед науковців, які певною мірою торкались цієї проблеми ряд фахівців займались питаннями, наближеними до сфери стратегічного контролю та його інформаційно-аналітичного забезпечення (зокрема досліджували інформаційно-аналітичне забезпечення управління, а також особливості розробки та реалізації маркетингових, інноваційних стратегій, стратегічного аналізу, планування та контролінгу). До них належать: І. Алексєєв, Г. Агужен, Г. Башнянин, М. Данилюк, М. Кропивко, О. Кузьмін, Є. Мних, А. Загородній, О. Десятнюк, Р. Жарлінська, О. Кондратюк, В. Пастухова, О. Проскурович, Л. Останкова та ін.

Інформаційно-аналітичне забезпечення визначається нами як система взаємодії суб'єктів та застосування ними спеціальних методів, засобів та форм отримання, накопичення та аналізу інформації, формування прогнозів, розробки інформаційно-аналітичних документів та безпосередньої участі в створенні банківських продуктів. Актуальність такого підходу до формування інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки банківської діяльності обумовлюється наступним:

– наявністю значних обсягів необхідної банку інформації в його інформаційному середовищі;

- розрізненістю інформації, що перебуває в інформаційному середовищі;
- значною кількістю джерел, які володіють необхідною комерційною банку інформацією;
- можливістю отримання інформації без порушення чинного законодавства.

Головна мета інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки банку (ІАЗ ЕББ) – виявлення на ранній стадії загроз та ризиків з метою попередження економічних збитків; забезпечення планування, підготовки і проведення антикризових заходів. В основі ІАЗ ЕББ лежить інформаційно-аналітична діяльність.

Форми існування інформаційно-аналітичного забезпечення аналізу загроз середовища банку:

- аналітичні та синтетичні документи та договори;
- ноу-хау та інтелектуальний капітал;
- матеріали засобів масової інформації;
- дані про фінансову, монетарну, валютну та фіскальну політику;
- архіви з основної діяльності та загальні архіви банку;
- навчальна, технічна література та проектні роботи з питань функціонування банку;
- інформаційні технології, бази даних та засоби захисту інформації;
- правові та нормативні акти міжнародного та українського законодавства.

Вдосконалення поняття «економічна безпека банку» на основі принципів комплексності та системності і визначення ролі інформаційно-аналітичного забезпечення представлено на рис. 2.

Інформаційно-аналітичне гарантування безпеки банку має враховувати наступні особливості його формування:

1. Збережена і оброблювана в банківських системах інформація являє собою реальні гроші.
2. Інформація в банківських системах стосується інтересів значної кількості людей та організацій – клієнтів банку.
3. Конкурентоспроможність банку залежить від того, наскільки клієнту зручно працювати з банком, а також широти послуг та продуктів, включаючи послуги, пов'язані з дистанційним доступом.
4. Інформаційно-аналітична безпека банку повинна забезпечувати високу надійність роботи комп'ютерних систем навіть у разі нештатних ситуацій, оскільки банк несе відповідальність не тільки за свої кошти, але й за гроші клієнтів.

5. Банк зберігає важливу інформацію про своїх клієнтів, що розширює коло потенційних зловмисників, зацікавлених у крадіжці або псуванні такої інформації. Для побудови дієвої системи інформаційно-аналітичного захисту банків України необхідно насамперед провести повну інвентаризацію інформаційно-аналітичної структури банків, що забезпечить керівників банку розгорнутою інформацією про те, які інформаційні технології використовуються в банках та як вони взаємодіють з іншими елементами економічної безпеки. По-друге, сформувати дієвий механізм фінансово-економічної безпеки банків на рівні спеціальних компетенцій безпеки. Визнати одним із стратегічних пріоритетів формування системи економічної безпеки банку ефективне використання інтелектуального потенціалу персоналу та інтелектуального капіталу банку на основі відповідного спеціального інформаційно-аналітичного забезпечення.

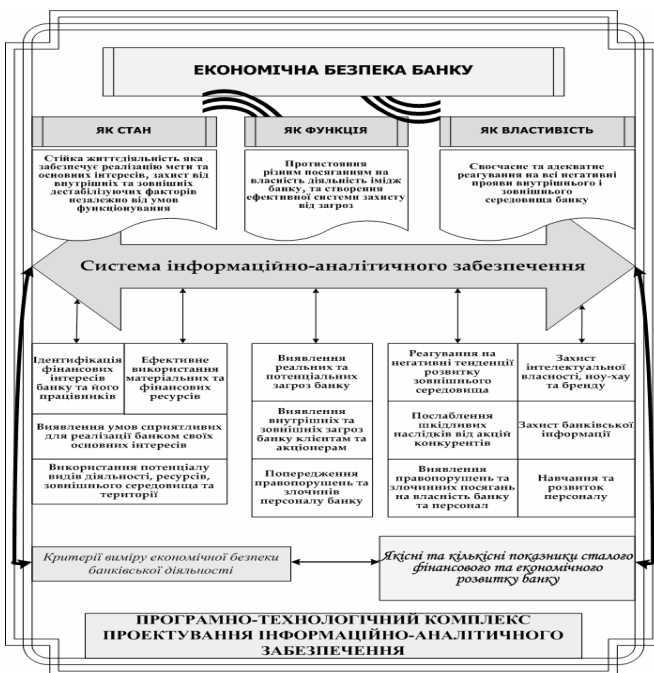


Рис. 2. Комплексна система проектування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Складено автором.

Висновки. Економічна безпека є комплексною категорією в системі забезпечення безпеки банку, надійність і ефективність функціонування якої буде оцінюватись за критеріями недопущення або своєчасного виявлення загроз фінансам банку, його інформації та матеріальним цінностям. Головним же критерієм оцінки системи економічної безпеки банку буде стабільність його економічного розвитку згідно з його планами і завданнями. Інформаційно-аналітичне забезпечення є найголовнішою складовою, що передбачає взаємодію всіх підрозділів банку з формування інформаційного ресурсу банку, інформаційного супроводження діяльності та проведення банківських операцій.

Аналіз прикладних досліджень формування інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності банків дозволяє стверджувати, що воно створюється і використовується безсистемно та без використання сучасних інформаційних технологій для прийняття управлінських рішень. Його формування здійснюється як результат самостійної генерації інформації в ході функціональної діяльності, а також отриманих ззовні готових інформаційних продуктів, придбаних готових баз, банків даних та інформаційних систем.

1. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В.Ареф'єва, Т. Кузенко. – К.: СУ, 2005. – 172 с.

2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.

3. Мойсеєнко І.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 239–245.

4. Гаврилюк А.В. Формування системи управління економічною безпекою підприємництва / А.В. Гаврилюк // Економіка та держава. – 2005. – № 10. – С. 43–45.

5. Герасимов П.А. Экономическая безопасность банка: концептуальный подход / П.А. Герасимов // Банковские услуги. – 2006. – № 4. – С. 20–30.

6. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: навч. посібник / М.І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.

7. Коноплева И.А. Управление безопасностью и безопасность бизнеса: учеб. пособ. для вузов / И. Коноплева, И. Богданов. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 448 с.

8. Франчук В.І. Теоретична модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних підприємств / В.І. Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 155.

9. Мачкур Л.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного контролю діяльності підприємств в умовах трансформації економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.03 – організація управління, планування і регулю-

вання економікою / Л.А. Мачку // Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2003. – 24 с.

10. Минаев Г.А. Безопасность организации / Г.А. Минаев. – М.: КНТ, 2009. – 440 с.

11. Позднишев С.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування) навч. посібник / С.В. Позднишев. – Кн. 1. – К.: Видавець Позднишев, 2007. – 89 с.

УДК 336.2

Л.С. Яструбецька,
В.О. Яструбецький, О.М. Підхонний

ФІНАНСОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Обґрунтовано важливість врахування рівня фінансової компетентності працівників в управлінні фінансовою безпекою суб'єктів господарювання, зокрема визначено сутність поняття «компетентність» та охарактеризовано основні складові фінансової компетентності.

Ключові слова: компетентність, фінансова компетентність, фінансова безпека суб'єктів господарювання.

Обоснована важность учета уровня финансовой компетентности персонала в управлении финансовой безопасностью субъектов хозяйствования, в частности определена сущность понятия «компетентность» и охарактеризованы основные составляющие финансовой компетентности.

Ключевые слова: компетентность, финансовая компетентность, финансовая безопасность субъектов хозяйствования.

The necessity of determination of financial competence level of personal in financial safety management of commercial structures is substantiated in the article. The essence of the notion «competence» and the main components of financial competence were characterized.

Key words: competence, financial competence, financial safety of the subjects of commercial structures.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності суб'єкта господарювання значною мірою залежить від рівня його фінансової безпеки. Численні зовнішні загрози здатні підірвати стійкість підприємства, якщо не здійснювати належним чином управління фінансовою безпекою. Серед таких чільне місце посідають: санкції за несплату податків, втрата ліквідності через низький рівень розрахунково-платіжної дисципліни контрагентів тощо.